

Svetovna literatura obstaja na različnih ravneh

Marko Juvan, dobitnik Priznanja Antona Ocvirka 2025

Letos je Slovensko društvo za primerjalno književnost podelilo peto Priznanje Antona Ocvirka za najboljšo monografijo zadnjih dveh let. Nominiranih je bilo pet monografij, in sicer *Zadnja sezona modernizma in maj '68: svet, Pariz, Ljubljana* Marka Juvana (LUD Literatura, 2023), *Vitomil Zupan ali kako biti jaz* Matevža Kosa (LUD Literatura, 2024), *Jugoslovanska avantgarda in metropolitanska dada* Kristine Pranjić (Sofia, 2024) ter *Vrhovi v globini II., Pindar* Vida Snoja (KUD Logos, 2024). Naloga komisije, ki so jo sestavljali predsednik Krištof Jacek Kozak, dobitnica nagrade leta 2023 Andrejka Žejn in Lucija Mandić, ni bila lahka: med več odličnimi deli pa je priznanje nazadnje podelila monografiji Marka Juvana *Zadnja sezona modernizma in maj '68: svet, Pariz, Ljubljana*.

Komisija je v utemeljitvi zapisala, da je »Juvanova knjiga specifična – na prvi pogled se zdi, kot da temelji na dveh ločenih argumentativnih stebrih: na eni strani na fenomenu literarnega sistema, na drugi pa na vzponu, razcvetu in razsnovi ene zadnjih faz modernizma, udejanjene v obliki študentskega gibanja oziroma revolucije na Slovenskem. Glede na to dvojnost šele Juvanov bližnji pregled razpre celoto 'epske slike', ki združuje in poglobljeno obdela oba vsebinska toka.

Vprašanje literature kot sistema je eno temeljnih vprašanj sodobne primerjalne književnosti. Gre za razmislek o razmerjih med centrom in ekscentrom, osrednjimi in obrobniimi kulturami ter njihovimi literaturami. Juvanov realistično zamišljeni sklep je 'organicističen': če velike literature primerjamo z osrednjimi arterijami, je treba (deleuzovsko mišljene) majhne enačiti s kapilarami. Oboje je enako nujno za pretakanje idej in delovanje svetovnega literarnega organizma.

Ti argumenti v nadaljevanju monografije služijo kot izhodišče za premislek o zadnjem velikem impulzu svetovnega modernizma – bolj filozofsko-političnem kot literarnem –, in sicer študentskem gibanju leta 1968. Juvan se osredotoči na slovensko različico in izriše natančen portret 'periferne različice' svetovnega gibanja. Pokaže, da so tudi 'obrobni modernizmi', zlasti njihove neoavantgardne različice, pomembno vplivali na sočasni svet. Slovenska literarna kultura je bila v tem pogledu 'precej bolj odprta in kozmopolitska od provincialne samozagledanosti mnogih velikih literatur', čeprav vpliv njenih teoretikov (denimo Dušana Pirjevca) in literatov (z izjemo morda Tomaža Šalamuna) ni segel daleč onkraj meja. Z natančno prospekcijsko slovenskega modernizma konec šestdesetih let Juvan izriše tako rekoč simulator študentskega gibanja na Slovenskem, zaradi česar njegove knjige pri razmisleku o tem obdobju ne bo mogoče obiti.«

Podelitvi nagrade, ki je 29. junija potekala v Dvorani štirih letnih časov na ZRC SAZU, je sledil pogovor z nagrajencem Markom Juvanom, ki ga je vodila Lucija Mandić in ki ga v nadaljevanju objavljam v nekoliko prirejeni različici.

Dragi Marko, iskrene čestitke za Ocvirkovo priznanje tudi z moje strani. To ni tvoja prva izkušnja s klepetom po prejemu priznanja – prvič si ga prejel leta 2018 za monografijo *Hibridni žanri: študije o križancih izkustva, mišljenja in literature*, tokrat pa je bila nagrajena tvoja, če se ne motim, že enajsta knjiga. *Zadnja sezona modernizma in maj '68: svet, Pariz, Ljubljana* je v veliki meri nadaljevanje tvojega dosedanjega dela na področju svetovne književnosti in svetovnega literarnega sistema. S to temo si se nazadnje podrobneje ukvarjal v knjigah *Prešernovska struktura in svetovni literarni sistem* (2012), ki je prav tako kot *Zadnja sezona modernizma in maj '68* izšla pri LUD Literatura, ter v knjigi *Worlding a Peripheral Literature* (2019), ki je izšla pri mednarodni založbi Palgrave Macmillan. Kako sam vidiš genezo svojega raziskovalnega dela na tem področju? Položaj slovenske literature v svetovnem literarnem sistemu je očitno tema, ki te še vedno zaposluje?

Pravzaprav moram razkriti razmeroma trivialen povod za svoje ukvarjanje s svetovno književnostjo. Pred sedemnajstimi leti je na Univerzi v Novi Gorici prišlo do kadrovske spremembe, zaradi katere je v programu ostal nepokrit predmet pregled svetovne književnosti, tako da sem ga na pobudo Ota Lutharja moral prevzeti. Sprva sem bil

nezadovoljen in frustriran, saj sem se imel za slovenističnega literarnega zgodovinarja z določenim teoretskim in komparativističnim zaledjem, zdaj pa sem se znašel v položaju, ko naj bi predaval pregled svetovne književnosti.

Iz te zadrege sem se rešil tako, da sem se lotil preučevanja same ideje svetovne literature. Ob raziskavi historiata tega pojma ter njegovih novejših interpretacij in reinterpretacij sem naletel na ime Franca Morettija in na njegov znameniti članek »Domneve o svetovni literaturi« iz leta 2000. Njegova teorija svetovne literature kot sistema me je pritegnila, morda zato, ker sem že prej slovensko literaturo obravnaval kot poseben družbeni podsistem – to sem počel znotraj drugačne paradigme, ki je bila, bi rekel, utemeljena v neopozitivizmu sistemske teorije nemškega porekla. Pri Morettiju je podlaga seveda precej drugačna: gre za različico marksizma, kakršno je na področju ekonomske zgodovine in teorije uveljavil Immanuel Wallerstein. S tem, ko sem se lotil svetovne literature kot spoznavnega problema, sem se moral tudi sam metodološko preusmeriti. Od svojih strukturalističnih, semiotičnih in neopozitivističnih izhodišč, kombiniranih s precej eklektično dediščino poststrukturalizma in dekonstrukcije, sem se pomaknil v smer materialističnega razmisleka o literaturi. Na teh podlagah je nastala že knjiga *Prešernovska struktura in svetovni literarni sistem*, pa tudi moja novejša dela.

Tudi v prvem delu knjige, kjer se posvečaš teorijam svetovne književnosti, zagovarjaš pozicijo Franca Morettija in Pascale Casanova, ki v navezavi na Wallersteinovo delitev svetovnega kapitalističnega sistema na jedrne, periferne in polperiferne države svetovni literarni prostor razumeta kot sistem centrov in periferij, ki jih naddoloča ekonomska, politična in jezikovno-kulturna neenakost. Kritiki jima očitajo, da takšen sistemski pristop literaturo periferij obsoja na zapoznel razvoj, pasivno posnemanje in s tem na implicitno inferiornost. Čeprav sta njuni plodni študiji izšli v devetdesetih letih, gre še vedno za sporno pozicijo, ki ji nasprotujejo predvsem postkolonialni teoretiki, zagovorniki pluralizacije in decentralizacije svetovnega literarnega kanona. Kako sam vidiš svoj položaj v teh debatah kot raziskovalec ene od perifernih literatur?

Najprej bi rekel, da očitki, ki letijo na žal že pokojno Pascale Casanova in Franca Morettija, ki je bil s »kulturo črtanja« na neki način prav tako

izločen z javne scene, predstavljajo zamenjavo teze oziroma argument slamnatega moža. Moretti namreč izrecno trdi, da delitev na centre in periferije nima nobenih vrednostnih konotacij. Priznava, da se estetski presežki in inovacije ustvarjajo tudi na periferijah, le da imajo te manj sredstev, da bi jih lahko globalno uveljavile. Podobno velja za Pascale Casanova in pravzaprav za vse teoretike tako imenovane »trojke« svetovne književnosti, kamor poleg nje in Morettija sodi še David Damrosch.

Vsi trije – Moretti sicer nekoliko manj, Damrosch in Casanova pa toliko bolj – so si prizadevali, da bi v svoj prikaz svetovne književnosti oziroma svetovnega literarnega prostora vključili tudi dosežke manjših in manj znanih literatur, ne le tistih, ki so že desetletja ali stoletja del hiperkanona. Casanova denimo obravnava Danila Kiša, Damrosch pa Milorada Pavića in druge. Poskušajo torej afirmirati vse tisto, kar je bilo dotlej zapostavljeno. Nazoren primer podobnih teženj je založba Bloomsbury, ki izdaja serijo *As World Literature*; doslej so izšli zvezki o bolgarski in romunski književnosti, v pripravi je tudi madžarski, ni pa znakov, da bi utegnili iziti še *Slovenian Literature as World Literature*.

Drži, da dinamika med centri in periferijami nikakor ni preprosta. Tudi Moretti in pred njim Wallerstein opozarjata, da te dihotomije ni mogoče natančno lokalizirati ali zamrzniti v času. Gre za razmerje, ki se neprestano spreminja in vključuje tudi hierarhijo mnoštva centrov. Mads Rosendahl Thomsen je predlagal koncept začasnih podcentrov, ki v določenem obdobju vplivajo na mednarodne tokove – kot denimo skandinavska literatura proti koncu 19. stoletja. Kljub temu je treba ločiti realnost literarne komunikacije, ki jo v veliki meri določa mednarodno literarno tržišče, od hotenj po enakopravnosti in pravičnosti. Tudi sam se zavedam svoje zaznamovanosti z dejstvom, da prihajam iz enega od perifernih okolij. Bolj ali manj očitno si prizadevam prikazati enakovrednost slovenskih dosežkov v tem prostoru in jih s svojim pisanjem v okviru sistemske metodologije predstaviti mednarodni javnosti.

Če se v prvem delu knjige ukvarjaš s sistemskimi teorijami, ki prepoznavajo hegemonijo Zahoda in tako imenovanega green-wiškega poldnevnikarja kot prostora literarne konsekracije, se v drugem delu posvetiš maju '68 – a priori protisistemskemu gibanju, katerega cilj je bilo ravno rušenje te hegemonije. Kako razumeš

razmerje med teoretskim aparatom, na katerega se opiraš, in predmetom svoje analize?

Mislím, da tukaj ni protislovja. Predstavniki sistemskega pristopa (Wallerstein, Giovanni Arrighi in drugi) so razpravljali o zgodovini antisistemskih gibanj, ki sega od francoske revolucije prek pomladi narodov leta 1848, pariške komune in tako naprej vse do leta 1968. Ta gibanja so bila nedvomno usmerjena proti svetovnemu kapitalističnemu sistemu, ki je imel dve pojavní obliki. Ena je bila dominantna, zahodna ureditev liberalno-reprezentativne demokracije, ki se je ohranila do danes; druga, novejša, pa sovjetski blok oziroma tako imenovani »drugi svet«, ki je temeljil na državnem kapitalizmu. Antisistemska gibanja šestdesetih let in pozneje so si prizadevala omajati oba sistema.

Pri tem moram opozoriti na posebnost študentskega gibanja v Jugoslaviji, s tem pa tudi v Sloveniji. Čeprav je, tako kot vsa družbena gibanja, prevzelo mednarodne oblike protestiranja in upiranja (barikade, demonstracije, sedenje na ulicah, zasedbe fakultet, spopadi s policijo ipd.), so bile njegove intence drugačne. Razlika med kapitalističnimi in socialističnimi antisistemskimi gibanji se je pokazala, ko so, denimo, nemški študenti z Rudijem Dutschkejem na čelu leta 1968 obiskali Prago in niso našli skupnega jezika s tamkajšnjimi študenti: ti so si želeli marsikaj od tistega, kar so zahodni študenti že imeli – in obenem zavračali. Jugoslovanski prostor je bil v tem pogledu nekakšna vmesna periferija med sovjetskim državnim in zahodnim liberalnim kapitalizmom. Po letu 1967 je s Kavčičem prišlo do hibridnega spoja samoupravnega socializma in načel tržnega kapitalizma – do t. i. socialističnega tržnega gospodarstva. V tej specifični konjunkturi je postalo vidno razslojevanje slovenske in jugoslovanske družbe, ki ga je vladajoča ideologija skušala prikriti z idejo o enotnem delavskem razredu in njegovi komunistični avantgardi. V resnici pa je bil delavski razred razdeljen na birokracijo, tehnokracijo in sloj, ki se je, podobno kot na Zahodu, približeval srednjemu razredu in potrošniškemu idealu.

Vse to je študentskemu gibanju v Sloveniji dalo posebno usmeritev. Izhajalo je iz teženj nove leveice, ki je problematizirala oblast stare leveice, tiste, ki je med drugo svetovno vojno in revolucijo prišla na oblast. Na eni strani se je zavzemalo za »pravo« socialistično revolucijo, ki bi izpolnila cilje, za katere so menili, da jih obstoječi samoupravni sistem še ni uresničil. Pojavljale so se trockistične ideje o permanentni revoluciji, o nadaljevanju procesa, ki naj bi presegel doseženo stanje in

udejanjil resničen socializem, ne zgolj deklarativnega. Na drugi strani pa so se vrstile zahteve po emancipaciji posameznika, svobodi izražanja in osvoboditvi od družbenih konvencij, pogosto po vzoru zahodne alternativne kulture.

V sistemske analize svetovne literature vpelješ koncept kapilarnega svetovljenja, pri čemer poudarjaš pomen neposrednih kulturnih izmenjav med periferijami in polperiferijami. Kljub temu knjigo podnasloviš »Svet, Pariz, Ljubljana«, in ne denimo »Svet, Beograd, Ljubljana« ali »Svet, Praga, Ljubljana«. Slovenski študentje so se, kljub povezovanju s kolegi znotraj Jugoslavije in na Vzhodu, raje neposredno ozirali na Zahod. Kako je potekal ta kulturni transfer? Zakaj so se raje kot, denimo, k »domačim« praxisovcem obračali k francoskim teoretikom?

Za tak podnaslov ne bi krivil predmeta svojega preučevanja. Spoznavni objekt sem moral pač na neki način zamejiti, in osredotočil sem se na razmerje med centrom in periferijo, ki je določalo še odnose med študentskim gibanjem, revolucijo in modernizmom. Eden od razlogov za *Pariz* v podnaslovu je zagotovo ta, da je Casanova Pariz povzdignila v greenwiški poldnevnik modernosti. Drugi razlog pa je, da je bilo toliko teoretskih in literarnih referenc v tem obdobju vezanih prav na francosko teorijo.

V knjigi je vendarle vsaj obrobno omenjena medliterarna skupnost tedanje Jugoslavije, če uporabim Đurišinov izraz. Ta se je oblikovala že pred študentskim gibanjem in trajala še vse v osemdeseta leta, čeprav je dobivala drugačno, deloma zloveščo fizionomijo. Pri pregledovanju srbskega študentskega tiska sem naletel na številne prevode in razprave, povzete iz slovenske študentske periodike. Slovenski študentje so se udeleževali različnih literarnih in političnih prireditev, organiziranih v Srbiji, Bosni, Makedoniji in na Hrvaškem, jugoslovanske neoavantgarde pa so se medsebojno podpirale. Franci Zagoričnik je imel denimo razvejano mrežo stikov po vsej Jugoslaviji. Koncept kapilarnega svetovljenja kot alternative metropolitanski konsekraciji, ki ga v knjigi podrobneje obravnavam predvsem na primeru Tomaža Šalamuna, bi bilo mogoče uporabiti tudi za analizo jugoslovanskega prostora. Kolegica Kristina Pranjic, ki se je ukvarjala z jugoslovanskimi historičnimi avantgardami, se je tej tematiki že posvetila.

Ideja o kapilarnem svetovljenju opozarja, da svetovna literatura obstaja na različnih ravneh. Hegemono raven predstavlja svetovni literarni

sistem, določen z razmerji moči na mednarodnem literarnem trgu in z neenako distribucijo kulturnega kapitala. Vendar poleg tega na drugi ravni živijo socialna omrežja generacijske, spolno-identitetne, estetske in politične solidarnosti, v katerih se pisci, kritiki, prevajalci in bralci povezujejo prek revij, prevajanja, predstavitev in gostovanj. Primer za to je Tomaž Šalamun, ki je v ZDA preživel več kot leto dni. Prek manjših, butičnih revij in založb, cenjenih v posvečenih literarnih krogih, je vplival na mlajšo generacijo ameriških pesnikov. To je ena od ravni svetovne literature, ki bi jo bilo vredno še podrobneje raziskati. Poskusil sem v svojem nedavnem projektnem predlogu, a na razpisu propadel zaradi kapric enega od ocenjevalcev.

Natančneje si oglejva še modernizem ljubljanskih študentov. Katere so njegove značilnosti, katere inovacije so vpeljali v slovensko literaturo in predvsem, kako so s temi inovacijami prek literarnih besedil izzivali oblast?

Različnih inovacij je bilo precej. Če jih primerjamo s konsi Srečka Kosovela, ki jih je šele malo pred letom 1968 izdal Anton Ocvirk, ne delujejo prelomno. A glede na tisto, kar je bilo v slovenski književnosti objavljeno in znano, so vsekakor pomenile izzivalen premik. Prva vrsta inovacij je nastajala v okviru t. i. semantične literature, torej literarnih besedil, ki sledijo splošnim načelom besedilnosti, četudi z mnogimi odkloni. Drugi tip inovacij pa je raziskoval onkraj tradicionalnih delitev med umetnostmi. Ta smer je presegala meje jezika in vključevala konkretno in vizualno poezijo ter konceptualizem, kjer je namesto končnega artefakta v ospredje stopila ideja, produkcija in sam ustvarjalni proces. Šlo je za poznomodernistični način antisistemskega odziva na poblagovljenje modernizma, ko so umetnine postale tržno blago, investicije za zbiratelje in maskote galerij.

Najpogosteje uporabljana izraza, ki ju je ob tovrstnih eksperimentih lansiral Taras Kermauner, sta ludizem in reizem. Gre za poimenovanje smeri, ki sta se oddaljili od zaznamovanosti slovenske književnosti z romantizmom. Romantična nota je prevladovala skozi 19. stoletje, potem nekoliko opešala, a jo je moderna z novo romantiko in simbolizmom oživila; nov zagon ji je dal Kosovel, v petdesetih letih pa se je reinkarnirala v intimizmu. Reizem se od tega tipa romantične subjektivitete odmakne. Lahko ga povežemo s filozofsko mislijo Dušana Pirjevca v dialogu s Sartrom in predvsem Heideggerjem. Gre za kritiko subjekta

metafizike v imenu odprtosti do biti in bivanja kot takega, izraža pa se z beleženjem stvari in opisovanjem predmetnosti, kakršna je. Hkrati je reizem tudi kritika procesa reifikacije.

Druga smer, prepletena z reizmom, je ludizem, literarna igra z označevalnimi sistemi. Oba izma – tako reizem kot ludizem – sta izzivala starejšo generacijo, člane partije in tiste, ki so ji bili blizu, kot denimo Josip Vidmar. Reizem je provociral predvsem z izrazito nepesniškostjo, neestetskostjo: estetski objekt je lahko predstavljal tudi opis kondomov, kar je šlo marsikomu v nos. Ludizem pa je izzival z igrivim poseganjem v t. i. sakrosanctne slovenske vrednote, v katerih se dediščina meščanskega liberalizma 19. stoletja združi z uradno socialistično ideologijo, s tako imenovanim socialističnim humanizmom.

Ludizem sem povezal – ne vem, ali že v tej knjigi ali v kakšnem kasnejšem delu – s karnevalsko strukturo, značilno tudi za mnoga protestna gibanja, ne le za študentsko gibanje leta 1968, pač pa tudi za nedavne kolesarske proteste v Ljubljani. Na to je opozorila Kaitlyn Tucker Sorenson, ki je primerjala reakcije oblasti na karnevalskost v Franciji in Sloveniji leta 1968. De Gaulle je dopustil določene reforme, ne pa »razvrata«, »cirkusa«, *chienlit*. Pri nas je bil odziv oblasti na antisistemsko karnevalskost v modernistični literaturi in študentskem gibanju podoben, kar ponazarja znameniti slogan »Demokracija da, razkroj ne!«.

Maj '68 je imel svoje karizmatične študentske vodje: Rudija Dutschkeja v Nemčiji in Daniela Cohn-Bendita v Franciji. Sam pa se v knjigi podrobneje posvetiš vlogi karizmatičnega teoretika oziroma univerzitetnega profesorja. V zgodnejših poglavjih nava-jaš teoretičarko Kristin Ross, ki poudarja, da je bil Derrida med dogodki izjemno zadržan, Foucault je bil v času upora v Tuniziji, Bourdieu se mu ni aktivno pridružil, Althusser je bil hospitaliziran, Lacan pa je v svojem seminarju zavrnil težnje študentskega gibanja z znamenito diagnozo: »Kot revolucionarji si želite gospodarja in dobili ga boste«. Po drugi strani pa vemo, da je študentsko gibanje javno podprl Sartre. V knjigi izpostavljaš, da je vprašanje vpliva francoskih teoretikov na študentsko gibanje še vedno predmet polemik, kot karizmatično figuro ljubljanskega študentskega gibanja pa izpostaviš Dušana Pirjevca. Kakšna je bila njegova vloga v kontekstu študentskih protestov in kako se je razlikovala od vloge pariških intelektualcev?

Ja, njegova vloga je bila v marsičem podobna francoskemu modelu javnega intelektualca. Pirjevec je močno vplival na študente, ki so ga množično poslušali in brali. Podpiral jih je tudi s svojimi spisi, a ni bil angažiran v takšni meri kot Sartre, ki je stopil pred množico študentov in jih javno nagovoril za akcijo. Prav tako ga ne moremo neposredno primerjati s srbskimi oporečniškimi profesorji tistega časa, predvsem s praxisovci, ki so bili protagonisti študentskega gibanja, medtem ko so bili njihovi zagrebški kolegi nekoliko previdnejši.

Mislim, da je bil Pirjevec do študentskega gibanja zadržan, kolikor se je to samo razumelo kot revolucija. V tem obdobju je namreč razvijal svojo teorijo romana, v kateri je kritiziral akcijo, utemeljeno na ideji, češ da se v njej pravzaprav uresničuje metafizični nihilizem, volja do moči. Ta teoretski zastavek lahko razumemo kot Pirjevčev obračun s svojo lastno preteklostjo političnega komisarja v partizanskem gibanju in povojnem agitpropu. Zaradi distanciranja od revolucionarne ideje njegova filozofija študentov ni neposredno motivirala za akcijo, drugače od njihovih francoskih ali nemških kolegov, ki so poslušali eksistencialista Sartra in neomarksista Marcuseja.

Pomakniva se še z dolgega leta '68 na njegovo zrcalno dolgo leto '89, ki so ga zaznamovale drugačne revolucije: padec Berlinskega zidu, razpad Sovjetske zveze, globalizacija in tudi končni zaton modernizma. V knjigi zapišeš, da se teoretiki *Problemov* »naprednjaštvu avantgard niso odrekli, temveč so si ga prilastili, besedno umetnost vrgli s parnika modernosti in namesto nje ustoličili materialistično teorijo označevalca«. Če se tu ponovno vrneva k sistemskim teorijam svetovne književnosti: bi lahko rekli, da v osemdesetih in devetdesetih letih konsekracije v svetovnih centrih moči ni doživela slovenska neoavantgardna literatura, ampak s Slavojem Žižkom slovenska teorija? Za razliko od, denimo, Češkoslovaške, kjer je kot produkt praške pomladi svetovno slavo dosegel romanopisec Milan Kundera.

Da, do neke mere to drži, gotovo. A težko bi trdil, da gre za povsem različni usodi nekdanjih soborcev na straneh *Problemov*, saj sta v *Katalogu* skupaj z OHO-jevci objavljala tako Rastko Močnik kot Slavoj Žižek. To je verjetno rezultat njunih kariernih poti: študija na francoskih univerzah ter povezav z *École freudienne* v Parizu in gostovanjem Millerja in ostalih v Ljubljani, najbrž leta 1982, če se prav spominjam. Naši lacanovci so bili nad obiskom francoskega centra v slovenski periferiji

vzhičeni, medtem ko sam z nekaterimi navzočimi študenti nisem kaj dosti odnesel od njihovih debat. Žižek se je globalno uveljavil, potem ko ga je sprejelo ameriško akademsko okolje in je začel objavljati v angleščini pri vidnih svetovnih založbah. Kar zadeva mojo formulacijo »vreči slovensko literarno avantgardo s parnika zgodovine«, gre za parafrazo zgodovinskih avantgardnih gesel. Do razkola med literarno in teoretsko platjo *Problemov* je prišlo v sedemdesetih letih po razpadu skupine OHO, ki je bila za teoretike *Problemov* pravzaprav edina relevantna med vsemi avantgardnimi iskanji tega obdobja.

Moram pa poudariti, da je tudi skupina OHO ostala mednarodno prepoznavna. Njihova dela so del zbirke Muzeja moderne umetnosti v New Yorku. OHO je navdihnil poznejše slovenske skupine, ki so globalno zaslovele, zlasti retrogardizem *Neue Slowenische Kunst*. Tudi Salamuna sem že omenil v kontekstu kapilarnega svetovljenja. Lahko rečem, da smo na Slovenskem v tem obdobju vendarle proizvedli nekaj »izvoznih artiklov«.

Imam vtis, da je slovenska književnost, če jo primerjamo s teorijo, povečala svojo mednarodno odmevnost prav tako v osemdesetih letih, a iz drugih razlogov. Postala je zanimiva v obdobju razpada povojne bipolarne ureditve, zlasti v okviru diskurza o Srednji Evropi, ki ga najdemo pri Kunderi in številnih hrvaških ter srbskih intelektualcih. Pri nas je na ta vagon najprej skočil Drago Jančar, ki je zbujal pozornost zaradi svoje esejistike in mojstrske ubeseditve literarnih tem v kontekstu tranzicijskih in protikomunističnih reinterpretacij novejšje zgodovine.

Knjigo zaključiš z »lingvizmom«, varianto modernizma, ki se je razvila v tako imenovanih svinčenih sedemdesetih in s katero se je modernizem po dogodkih dolgega maja '68 dokončno izpel. S tem študijo pripelješ v osemdeseta leta in hkrati nazaj k svojemu knjižnemu prvencu izpred 35 let, ko si raziskovalno pot začel z analizami postmodernistične literature. Kakšni bodo tvoji naslednji koraki? Kam te v raziskovalnem delu vleče naprej?

Konceptualni aparat, ki sem ga razvijal v zadnjih letih, nameravam nadgraditi, zlasti v povezavi z vprašanjem literarne kronologije oziroma kronologike, torej s problemom neenakega, neenakomernega razvoja literatur sveta, posebej tistih, o katerih mednarodna stroka ve še manj kakor o perifernih književnostih, kakršne so poljska, češka ali švedska. Poleg tega se skupaj s kolegoma iz Luksemburga in Latvije intenzivno pripravljam na monografijo o primerjalni zgodovini malih evropskih literatur.

Na daljši rok se bo krog, ki ga omenjaš, še naprej obračal, tako da se bom mogoče vrnil še kam drugam kakor k svojim teoretskim začetkom – esejiziranje o postmodernizmu je bila pač zaključena zadeva moje generacije. Naj priznam, da me nekaj vleče nazaj k pisanju literature, ki sem ga pred desetletji morda prenačljeno zamenjal za pisanje o njej.

Pogovarjala se je Lucija Mandić

1.22 Intervju / Interview

UDK 82.0Juvan M.

DOI: <https://doi.org/10.3986/pkn.v48.i3.12>